

TROCHA POLITIKY

Časopis Hygiena nechává politická témata stranou zájmu a čtenáři je zřejmě nepostrádají. Pro každodenní praxi v ochraně zdraví a jeho podpoře jsou bezpochyby užitečnější články o odborných otázkách. Česká politická scéna však od posledních voleb do poslanecké sněmovny v říjnu 2017 prošla tak neuvěřitelným, bez nadsázky bláznivým obdobím, že stojí za to si ho povšimnout a nahlédnout, zda zdraví, jeho upevňování a ochrana u politických stran hrály nějakou roli i v této komplikované době. Připomeňme, že z celkového počtu 200 poslanců je dnes ve sněmovně 17 zdravotníků, ale žádný nepochází z hygienické služby nebo ústavů hygieny lékařských fakult. Výrazně preventivní zaměření má jedna poslankyně, prof. MUDr. Věra Adámková z pražského Institutu klinické a experimentální medicíny.

Politicky unikátní bylo, že vítězná strana nedokázala ustavit vládu, protože všechny ostatní odmítly jít s ní do koalice a rozhodly se věnovat jen opoziční činnosti. Sněmovna v podstatě přestala plnit své poslání a věnovala se jen mocenským otázkám. Nesmiřitelný odpor k vítězné straně vycházel z přesvědčení, že předsedou vlády nesmí být její předseda obviněný z údajného dotačního podvodu v době, kdy se před vstupem do politiky věnoval podnikání.

Vratme se do období před volbami, kdy strany připravovaly své volební programy. Pohled do jejich obsahu ukázal, že na prevenci nezapomněly. Lidovci uvedli, že část výnosů z prodeje tabákových a alkoholických nápojů budou adresovat na preventivní programy a zásadně podpoří primární prevenci nemocí. Sociální demokraté slíbili zajistit zdravý život všem, lépe ošetřit negativní dopady práce na zdraví, podporovat zdravý životní styl a sportovní aktivity a zvýhodnit pojištěnce, kteří se o své zdraví skutečně starají. ANO se hodlalo zasadit o prevenci rizikového chování, bonifikovat občany, kteří dbají o své zdraví a absolvují preventivní vyšetření s cílem snížit výskyt civilizačních chorob. Kromě toho budou podporovat zdravý životní styl v osnovách, především pro základní školy a bude vytvořen komplexní motivační program pro děti od předškolního věku k všestranné pohybové gramotnosti a základům zdravého životního stylu. ODS uvedla programy snižující zdravotní rizika a zavádějící inovativní výrobky v boji proti kouření a dále vznik proaktivních zdravotně preventivních projektů zvyšujících individuální odpovědnost pojištěnců. TOP 09 napříč vládními resorty podpoří motivaci ke zdravému způsobu života a k dostatečné fyzické aktivitě v každém věku a výchovu dětí ke zdraví. Strana pirátů neměla ve svém programu žádnou zmínku o podpoře zdraví a primární prevenci nemocí, stejně jako Strana přímé demokracie a komunisté. Většina politických stran tedy na zdraví a jeho podporu nezapomněla a zdá se, že problematika prevence není politické sféře cizí.

Nic by tedy nemělo bránit povznesení primární prevence na významnou komponentu vládního programu. Proniknou z volebních programů do programu vlády a resortu zdravotnictví myšlenky, které by dokázaly prevenci a podporu zdraví revitalizovat?

V polovině prosince jmenoval prezident novu vládu vedenou předsedou hnutí ANO, které ve volbách zvítězilo, i když předem bylo jisté, že vláda ve sněmovně důvěru nezíská. Ministrem zdravotnictví této vlády bez perspektivy se stal člen hnutí ANO, mladý právník, který resort dosud znal jen zpovzdálí, když připravoval někdejšímu nadřízenému podklady o financování zdravotnictví. Umístění neodborníka do čela resortu může mít jisté problémy, nelze to však zcela odmítnout; je výhodou, že není předem vázán na vlivové zdravotnické skupiny, je víc nezávislý a bez předsudků a může řídit resort dobře, pokud má talent na výběr spolupracovníků, respekt k objektivním faktům a důsledně povede resort k plnění vytčených cílů. Kromě toho, nezdravotníci mívají k primární prevenci lepší vztah než zdravotníci profesionálové.

Vláda rychle připravila programové prohlášení a 10. ledna s ním předstoupila před sněmovnu. I když bylo jasné, že důvěru nezíská, což se 16. ledna 2018 potvrdilo, vystoupilo přes 50 diskutujících (ke kapitole zdravotnictví pouze jeden k okrajovému tématu magnetických rezonancí). Předseda vlády se v odůvodnění vládního programu zmínil o zdravotnictví několika poznámkami k pravidlům financování, rozvíjení kapacit, k čekacím dobám na ošetření a k nákupu magnetických rezonancí. Mezi šesti prioritami vlády zdraví jako takové nebylo. V jedné větě se premiér dotkl zavedení profitu u pacientů, kteří aktivně pečují o své zdraví, což je neúnosné zúžení problematiky prevence nemocí. Ani podpora pohybových aktivit ve školách existující ve volebním programu ANO se do vládního prohlášení nedostala. Poslanci z jiných stran při rozpravě ve sněmovně mohli žádat doplnění o prevenci nemocí v souladu s volebními programy svých stran. To se nestalo, protože se diskuse vůbec netýkala vládního prohlášení, ale problému trestního stíhání představitelů hnutí ANO.

V kapitole zdravotnictví vládního programu bylo několik míst, kde lze při jisté míře fantazie tušit téma primární prevence. V preambuli se např. uvádí, že „Zdravotnictví musí reagovat na hrozby dneška, kterými jsou významný nárůst výskytu chronických chorob a stárnutí populace.“ Je otázka, zda ministerstvo mělo

na myslí zvládnutí vzestupu těchto chorob posílením role primární prevence. Obávám se, že za řešení pokládá jen přidání prostředků na léčebnou péči. Na jiném místě resortního programu se píše: Ministerstvo hodlá v nové koncepci fungování zdravotních pojišťoven uplatnit opatření, ze kterého budou profitovat zejména ti pacienti, kteří o své zdraví aktivně pečují, a v pasáži o rozšíření kompetence praktických lékařů je řečeno, že bude podpořena prevence a zdravý životní styl a také systém odměňování občanů, kteří pečují o své zdraví. Ucelené koncepční ustanovení o primární prevenci a podpoře zdraví však v programu není. O preventivní strategii Zdraví 2020 schválené vládou, jejíž příprava byla věnována v minulosti obrovská pracovní kapacita, nebylo v kapitole Zdravotnictví ani slovo. Vládní program ovšem nezasluhuje hlubší analýzu; prezentovala ho vláda, která už předem byla odsouzena nedostatkem důvěry, nicméně dokument a jeho srovnání s volebními programy dává nahlédnout do práce politiků. Dá se shrnout, že politická sféra má jakési povědomí o důležitosti primární prevence, nedokáže ho ale transformovat do uceleného komplexu primární prevence. Asi to je obecný jev, který bude existovat i u dalších vznikajících vlád.

Za povšimnutí stojí, že nový ministr Adam Vojtěch jmenoval předsedu ČLS JEP prof. Svačinu stálým členem svého poradního týmu a předsedou vědecké rady MZ. Vzniklo Memorandum o vzájemné spolupráci MZ ČR a ČLS JEP. Mezi cíli spolupráce však chybí jakákoli zmínka a prosazování prevence nemocí a podpoře zdraví. Závažné otázky zdraví populace a jejich řešení uvedeny nejsou. Trvale existující zdravotní nerovnosti mezi regiony – zaostávající úroveň zdraví v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji a špatné zdraví obyvatel ve vyloučených lokalitách nebo nízká zdravotní gramotnost, jako by nebyly dost velký problém.

Ze srovnání volebních programů a vládního prohlášení je zřejmý rozdíl v akcentu na prevenci nemocí. Je zřejmé, že primární prevence nemocí je téma, které není neznámé, ale politická sféra ho nepokládá za předmět zásadního řešení, podobně důležitý jako zajištění zdravotní péče, důchodů nebo rozvoj infrastruktury. Je to patrné i z debat prezidentských kandidátů; zdraví nezasluhovalo zmínky, třebaže mohlo být tématem jejich ideového střetu. Příslibem do budoucna je, že odbornou náměstkyní ministra zdravotnictví se stala MUDr. Alena Šteflová, Ph.D., MPH, donedávna ředitelka české úřadovny WHO, s velkou erudicí v problematice veřejného zdraví a programů primární prevence. Do kompetence jí má patřit prevence a komunikace v primární péči.

Volba prezidenta koncem ledna 2018 uzavřela absurdní politické období a otevřela prostor pro nové pokusy uspořádat roztržštěnou politickou scénu, pro vznik většinové koaliční vlády a nového vládního programu. Kdybychom se dočkali konce chaosu a uklidnění politiky, v novém vládním programu by se mohla objevit ustanovení o prevenci slibovaná ve volebních programech většiny stran. Systémového řešení prevence nemocí a podpory zdraví se asi opět nedočkáme. Jsem ale přesvědčen, že jednou bude základní komponentou péče o zdraví. Cicero prohlásil „*Nihil autem est quod non longinquitas temporum adsequi possit*“. *Není nic, čeho by se nedalo dosáhnout v průběhu času.*

P.S. Je příjemné dodat k úvodníku předanému redakci v polovině února, že v polovině března 2018 ministr zdravotnictví Adam Vojtěch obnovil práce na programu Zdraví 2020 a pověřil úkoly, které s tím souvisejí, náměstkyni MUDr. Alenu Šteflovou, Ph.D. MPH.

Jaroslav Kríž